

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи
з дисципліни: «Внутрішній економічний механізм підприємства»
для студентів денної форми навчання
спеціальності 6.030504 - «Економіка підприємства»

Затверджено методичною
радою університету,
протокол № від р.

Харків 2017

Укладачі: В.В. Блага

Кафедра економіки підприємства

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Внутрішній економічний механізм підприємства» належить до циклу вибірових дисциплін підготовки фахівців галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» за напрямом 6.030504 «Економіка підприємства».

Метою викладання дисципліни є надання знань про закономірності функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства.

Предметом даної навчальної дисципліни є внутрішні економічні відносини між підрозділами підприємства, між підрозділами і центральним апаратом управління.

У відповідності до робочої програми дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства», окрім лекцій, передбачені практичні заняття та відведені години на самостійну роботу студентів.

Самостійна робота студентів поза університетом складається з вивчення окремих питань дисципліни під час підготовки до практичних занять та опрацювання лекційного матеріалу за переліком рекомендованої літератури під час підготовки до модульних контрольних робіт.

Самостійне завдання 1

Тема: Історичне становлення ВЕМП на вітчизняних підприємствах.

Мета заняття – навчитися будувати структуру в залежності від форми функціонування внутрішнього економічного механізму.

Питання для самоконтролю:

1. Які різновиди зв'язків можна встановити між підрозділами та адміністративним центром підприємства?
2. Від яких чинників залежить форма зв'язків між окремими підрозділами підприємства?
3. У чому полягає сутність мотиваційного механізму функціонування підприємства та його підрозділів?
4. Які основні принципи побудови внутрішнього економічного механізму підприємства ?
5. Визначте основні організаційні передумови функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства.
6. Які форми функціонування внутрішнього економічного механізму вам відомі?
7. Назвіть і охарактеризуйте основні режими функціонування внутрішнього економічного механізму?
8. Які фундаментальні проблеми необхідно вирішувати керівництву підприємств при їх адаптації до динамічних зовнішніх умов функціонування?
9. З'ясуйте основні ознаки організації внутрішніх економічних відносин на вітчизняних підприємствах?
10. Які тенденції розвитку внутрішніх економічних відносин на зарубіжних фірмах?

Самостійне завдання 2

Тема: Сучасні тенденції трансформації організаційно-виробничих структур.

Мета заняття – навчитися оптимізувати виробничо-організаційну та економічну структуру підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття «господарський механізм».
2. У чому полягає сутність економічного механізму підприємства?
3. З'ясуйте складові внутрішнього економічного механізму підприємства.
4. Що таке організаційно-технічна система підприємства?
5. Розкрийте мету та функції підприємства. У чому полягає сутність економічної моделі підприємства?
6. Поясніте особливості структуризації виробничої системи підприємства.

Самостійне завдання 3

Тема: Внутрішні ціни як інструмент організації внутрішньовиробничих економічних відносин.

Мета заняття – навчитися розрахувати внутрішні ціни в залежності від методів їх формування.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте поняття «внутрішня ціна».
2. У чому полягають функції внутрішніх цін?
3. Яка специфіка застосування внутрішніх цін у практиці господарювання вітчизняних та зарубіжних підприємств?
4. Які існують методи формування внутрішніх цін?
5. Яка специфіка застосування внутрішніх цін, що формуються на рівні ринкових?
6. Як визначаються внутрішні ціни на базі фактичної ціни готової продукції?
7. За яких умов доцільно формувати внутрішні ціни на договірній основі?
8. У чому полягає сутність витратного методу утворення внутрішніх цін?
9. Який із методів внутрішнього ціноутворення найбільш поширений у практиці господарювання вітчизняних підприємств?
10. На яких засадах формуються внутрішні ціни на продукцію підрозділів - центрів витрат?

11. Яку структуру мають внутрішні ціни на продукцію підрозділів - центрів прибутку?
12. Які коригуючі коефіцієнти та для яких цілей можна використовувати при формуванні внутрішніх цін?
13. Яка верхня та нижня межі внутрішньої ціни?
14. Розкрийте сутність стратегії і тактики ціноутворення на підприємстві.

Самостійне завдання 4

Тема: Особливості бізнес-планування на підприємстві та його призначення.

Мета заняття – навчитися розробляти систему і порядок планування.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке планування?
2. Які особливості притаманні внутрішньому плануванню на підприємстві?
3. Поясніть склад основних розділів поточних планів:
 - а) внутрішньокоопераційних підрозділів;
 - б) підрозділів — суб'єктів ринку.
4. У чому різниця між техніко-економічним і оперативно-календарним плануванням?
5. Як ви розумієте принцип системності в плануванні?
6. Сутність принципу участі (партисипативності) і значення його додержання при плануванні.
7. У чому полягає сутність принципу безперервності планування і як він реалізується в процесі розроблення планів підрозділів?
8. Як ви розумієте гнучкість планів і як вона досягається?
9. З'ясуйте сутність методу синхронного планування.
10. У чому сутність методу послідовного планування?
11. Методи ієрархічного планування і сфери їх застосування у внутрішньому плануванні на підприємстві.
12. Сутність балансового методу і його застосування у внутрішньому плануванні на підприємстві.

13. Які види норм застосовуються при плануванні?
14. Назвіть і поясніть напрямки класифікації норм.
15. Які є методи розроблення норм?
16. Який порядок формування і використання норм і нормативів на підприємстві?

Самостійне завдання 5

Тема: Напрямки зменшення ресурсоемності виготовлення продукції.

Мета заняття – навчитися обґрунтовувати виробничу програму підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. Що являє собою виробнича програма підрозділу підприємства?
2. З'ясуйте особливості розроблення виробничої програми внутрішньоопераційних підрозділів і підрозділів, що виготовляють готову продукцію.
3. Як вирішується проблема співвідношення власного виробництва і купівлі окремих частин виробів при розробленні виробничої програми?
4. Назвіть планово-облікові одиниці виробничої програми підрозділів у натуральному виразі та сфери їх застосування.
5. Поясніть загальний порядок розроблення виробничої програми внутрішньоопераційних підрозділів.
6. За яких умов планується не тільки випуск виробів, а й їх запуск?
7. Як впливає величина партії обробки деталей на економічні показники цеху?
8. Назвіть показники загального обсягу продукції підрозділу і їх вимірники.
9. Які особливості має розроблення виробничої програми допоміжних цехів:
 - а) інструментальних;
 - б) ремонтних;
 - в) енергетичних.

10. Поясніть методику обчислення виробничої потужності в однопродуктовому виробництві.

11. Що таке пропускна спроможність устаткування і як вона обчислюється у багатопродуктовому виробництві?

12. Як обчислюються коефіцієнти завантаження і пропускної спроможності устаткування і в чому різниця між ними?

13. У чому сутність і організаційно-економічне значення балансу пропускної спроможності та завантаження устаткування?

14. Які є методи обчислення кількості робітників і в чому їх особливості?

15. Поясніть методику визначення планового фонду часу роботи одного робітника.

16. У чому різниця між трудомісткістю продукції, обчисленою в нормованому і реальному часі?

17. Назвіть критерії оптимізації роботи системи «машини — обслуговуючий персонал».

18. Як можна оптимізувати обслуговування устаткування робітниками за допомогою теорії масового обслуговування?

Самостійне завдання 6

Тема: Прикладне застосування ABC-аналізу.

Мета заняття – навчитися планувати витрати і прибуток підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає відмінність між поточними та інвестиційними витратами?

2. Для чого потрібно планувати витрати за їх місцями, видами і носіями?

3. Які витрати підрозділів відносять до прямих, а які до непрямих?

4. Розмежуйте витрати підрозділу на змінні та постійні.

5. У чому сутність поділу витрат на основні та накладні? Поясніть поділ накладних витрат на виробничі й невиробничі.

6. Які показники витрат обчислюються при плануванні?

7. Поясніть порядок розроблення плану витрат підрозділу.

8. Чим відрізняються методи напівфабрикатного і безнапівфабрикатного формування витрат підрозділів? Дайте їх оцінку і визначте сфери застосування.

9. Що таке кошторис підрозділу та які його функції?

10. Поясніть склад витрат кошторису цеху.

11. Як обчислюються планові витрати на матеріали при складанні кошторису?

12. Як обчислюються витрати на куповані вироби й напівфабрикати, паливо та енергію на технологічні потреби?

13. Поясніть обчислення планових витрат на оплату праці та відрахування на соціальні заходи.

14. Що являє собою кошторис загальновиробничих витрат і яка його структура?

15. Як визначаються планові витрати на утримання й експлуатацію машин та устаткування?

16. Дайте характеристику витрат на організацію й управління виробництвом цеху і методики обчислення їх планової величини.

17. Що таке втрати від браку, як визначається їх величина і за яких умов вони плануються?

18. Коли собівартість готової (кінцевої) продукції і кошторис підрозділу збігаються і за яких умов такої відповідності немає?

19. Поясніть методику обчислення собівартості продукції підрозділу.

20. Для чого обчислюються планові калькуляції на продукцію підрозділів?

21. Як обчислюється собівартість одиниці продукції в однопродуктовому виробництві?

22. У чому специфіка і проблема калькулювання в багатопродуктовому виробництві?

23. Поясніть методику обчислення планових прямих витрат при калькулюванні.

24. Які можливі бази розподілу загальновиробничих витрат при калькулюванні?

25. У чому полягають позитивні й негативні сторони методики розподілу витрат на утримання й експлуатацію машин та устаткування пропорційно основній заробітній платі виробничих робітників?

26. З'ясуйте сутність і позитивні сторони методу розподілу витрат на утримання й експлуатацію машин та устаткування на основі собівартості машино-години його роботи.

27. Як визначається величина прибутку в підрозділах, що є центрами прибутку?

Практичне заняття 7

Тема: Порядок здійснення контролінгу на вітчизняних підприємствах.

Мета заняття – навчитися проводити контроль і оцінку діяльності.

Питання для самоконтролю:

1. У чому сутність і завдання контролю?
2. Назвіть види і форми контролю.
3. З'ясуйте зв'язок контролю з плануванням.
4. Назвіть і поясніть вимоги до системи показників оцінки діяльності підрозділів.
5. За якими основними показниками оцінюється робота внутрішньоопераційних цехів?
6. Назвіть допоміжні показники оцінки діяльності виробничих підрозділів.
7. Які особливості оцінки діяльності допоміжних підрозділів?
8. За якими основними показниками оцінюється робота виробничих дільниць і бригад?
9. Які можливі критерії оцінки діяльності підрозділів і за яких умов вони застосовуються?
10. Поясніть сутність узагальненої оцінки діяльності на основі показника (коефіцієнта) трудового внеску (якості праці).
11. Назвіть показники оцінки виробничої діяльності підрозділів.
12. Як оцінюється виконання плану з номенклатури?
13. Що таке комплектність виробництва і як обчислюється кількість машино-комплектів?
14. У чому сутність ритмічності виробництва і як вона обчислюється?

15. Які є оцінювальні показники витрат і в чому їх особливості?
16. Для чого перераховуються планові витрати на фактичний обсяг виробництва?
17. Сформулюйте функцію витрат, у якій змінюється обсяг продукції.
18. Як перераховуються статті кошторису на фактичний обсяг виробництва?
19. Як визначається результат діяльності підрозділу за показником витрат?

Практичне заняття 8

Тема: Теорії мотивації та їх практичне застосування.

Мета заняття – навчитися застосувати механізм стимулювання.

Питання для самоконтролю:

1. У чому сутність стимулювання (мотивації)?
2. Назвіть форми і джерела матеріального стимулювання.
3. Поясніть переваги і недоліки відрядної оплати праці та сферу її застосування.
4. Які переваги і недоліки почасової оплати праці, за яких умов доцільно її застосовувати?
5. У яких напрямках відбувається удосконалення форм оплати праці та підвищення їх стимулюючої ролі?
6. Що таке показники й умови преміювання і як вони встановлюються в конкретних умовах виробництва?
7. У чому сутність оплати праці за кінцевим колективним результатом?
8. Як обчислюються комплексні відрядні розцінки на одиницю кінцевої продукції підрозділу?
9. Що являє собою комплексний показник КТУ і як він обчислюється для кожного працівника?
10. Поясніть, як обчислюється заробіток кожного члена бригади при колективній відрядній оплаті праці.
11. Які є види виплат працівникам із прибутку і в чому їх особливість?

12. Як визначається величина дивіденду на звичайні акції?
13. Поясніть, як впливає на баланс підприємства виплата дивідендів грошима.
14. З'ясуйте зміни в балансі при виплаті дивідендів додатковим випуском акцій.
15. Що таке внутрішня ціна акції і в чому її економічна сутність?
16. Які практикуються форми залучення персоналу підприємства до участі в капіталі?
17. Як стимулюються із прибутку за результати роботи працівники підрозділів — центрів витрат?
18. У чому особливості стимулювання з прибутку працівників підрозділів — центрів розрахункового (умовного) прибутку?
19. З'ясуйте напрямки використання прибутку підрозділів — суб'єктів ринку та їх стимулюючу роль.

ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТІВ

1. Підприємство як система: виробнича та організаційна структуризація.
2. Структура внутрішнього економічного механізму.
3. Принципи побудови внутрішнього економічного механізму.
4. Організаційні передумови функціонування внутрішнього економічного механізму.
5. Ступінь інтеграції підрозділів в організаційно-економічну систему підприємства.
6. Підрозділи-центри витрат і їх особливості.
7. Підрозділи-центри прибутку в системі внутрішнього економічного механізму.
8. Система та зміст внутрішніх планів.
9. Принципи і методи розроблення внутрішніх планів.
10. Нормативна база планування.
11. Зміст і порядок розроблення виробничої програми підрозділів.
12. Обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю та забезпечення трудовими ресурсами.

13. Витрати підрозділів підприємства: склад, порядок їх планування, формування кошторисів підрозділів.
14. Планування собівартості продукції.
15. Контроль як функція управління.
16. Форми контролю.
17. Облік і звітність у системі контролю.
18. Критерії оцінювання виробничої діяльності.
19. Оцінювання виконання виробничих завдань за номенклатурою і загальним обсягом роботи.
20. Оцінювання ритмічності і комплектності виробництва.
21. Показники ефективності роботи підрозділів.
22. Оцінювання ефективності роботи за показником витрат.
23. Оцінювання ефективності діяльності на основі її прибутковості.
24. Роль, форми і джерела стимулювання.
25. Стимулююча функція оплати праці.
26. Стимулювання через участь у прибутку.
27. Функції та система внутрішніх цін.
28. Методи формування внутрішніх цін.
29. Внутрішні ціни як інструмент організації внутрішніх економічних відносин.
30. Форми і зміст матеріальної відповідальності.
31. Методи обчислення збитків і економічних санкцій.
32. Особливості внутрішньовиробничої матеріальної відповідальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Круш П. В. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч. посіб. / П. В. Кузьмін, Е. О. Тульчинська, Р. В. Тульчинський, С. О. Кириченко, О. В. Кривда, О. П. Кавтиш. — К: Центр учбової літератури, 2008. — 206 с.
2. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова. — К.: КНЕУ, 2001. — 103 с.
3. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко. — К.: Центр учбової літератури, 2002. — 656 с.

4. Гуткевич С. О. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посіб. / С. О. Гуткевич, М. Д. Корінько, Ю. М. Сафонов, Д. В. Солоха, О. В. Белякова / За ред. проф. С. О. Гуткевич. – Донецьк . : Вид-во СПД Купріянов В.С., 2012. – 362 с.
5. Рывкина О. Л. Внутренний экономический механизм предприятия : Учеб. пособ. / О. Л. Рывкина. – Симферополь : НАПКС, 2012. – 78 с.
6. Учет, анализ и бюджетирование денежных потоков: Учеб. пособ. / Т.П. Карпова, В.В. Карпова. – М.: Вузовский учебник: НИЦ Инфра-М, 2013. – 302 с.
7. Планирование на предприятии транспорта: Учеб. пособ. / Н.А. Логинова. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2014. – 320 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни: «Внутрішній економічний механізм підприємства»
для студентів денної форми навчання
спеціальності 6.030504 - «Економіка підприємства»

Укладачі:

Блага Вікторія Вікторівна

Відповідальний за випуск:

І.А. Дмитрієв